

[1] Molts i molts llibres han sortit de la meva ploma sobre pràcticament totes les branques del saber, i en aquests llibres he estat en desacord amb alguns autors importants i apreciats des de fa molt de temps. Com que n'hi ha que s'ho prenen malament i m'acusen de ser temerari i impiu, ¿què he d'imaginar que faran ara? ¿Com s'enfuriran contra mi? I, si els donen l'oportunitat, ¿amb quin deler i amb quina pressa m'arrossegaran al càstig? Jo escric no sols contra els morts, sinó també contra els vius, i no contra un o dos, sinó contra molts, i no sols contra persones privades, sinó també contra els magistrats! I quins magistrats! El summe pontífex, ben segur, que està armat no solament amb una espasa temporal, a la manera dels reis i els prínceps, sinó també amb una espasa eclesiàstica, fins al punt que és impossible protegir-se'n sota l'escut, per dir-ho així, de cap príncep sense ser ferit per l'excomunió, l'anatema o l'execració. Si hom creu que aquell que va afirmar «No vull escriure contra aquells que poden proscriure»¹ va actuar amb prudència quan ho va dir, amb molta més em sembla a mi que s'haurà d'actuar contra aquell que ni tan sols permet la proscripció! I que em perseguirà amb els dards invisibles del

seu poder, de manera que jo pugui dir amb raó: «¿On aniré que el teu esperit no hi sigui? ¿On fugiré de la teva presència?»² Llevat que pensem que potser el summe pontífex suportarà aquests atacs amb més paciència que no ho farien els altres. Res d'això, ja que Ananies, el gran sacerdot, en presència del tribú que seia com a jutge, va ordenar que peguessin a Pau a la boca perquè deia que ell s'havia portat amb consciència recta davant Déu, i Paixhur, revestit de la mateixa dignitat, va ficar Jeremies a la presó per la franquesa amb què parlava. Però a Pau el tribú i el governador, i a Jeremies el rei, els pogueren i els volgueren protegir dels abusos del sacerdot. A mi, en canvi, ¿quin tribú, quin governador, quin rei, encara que vulgui, em podrà alliberar de les mans del summe sacerdot si mai s'apodera de mi?

[2] Tanmateix, no hi ha cap raó per què aquesta doble amenaça de perill em pertorbi i m'allunyi del meu propòsit. Car al summe pontífex no li és permès de lligar o alliberar ningú en contra de la llei humana i de la llei divina, i donar la vida en defensa de la veritat i de la justícia és senyal de la més alta virtut, de la més alta glòria i del més alt guardó. Molts han resistit l'amenaça de la mort per defensar la seva pàtria terrenal: ¿jo m'hauré d'aturar davant l'amenaça de la mort per aconseguir la pàtria celestial, que aconseguixen aquells que plauen a Déu, no als homes? Que s'allunyi l'esverament, que passin les pors, que els temors desapareguin! Amb esperit fort, amb gran confiança i amb bona esperança han de

ser defensades la causa de la veritat, la causa de la justícia i la causa de Déu! Ningú que sàpiga parlar bé no podrà ser considerat un vertader orador si no gosa dir també les coses pel seu nom. Gosem, doncs, acusar qualsevol persona que cometi fets mereixedors d'acusació, i aquell que obra malament contra tots, que sigui blasmat per la veu d'un que parla per tots. Però potser no he de censurar el meu germà obertament, sinó «entre nosaltres»;³ més ben dit, una persona que peca en públic i que no accepta consell en privat ha de ser criticada en públic «perquè els altres tinguin un escarment».⁴ ¿És que Pau, les paraules del qual tot just he fet servir, no va reprendre Pere a la cara davant de l'Església «perquè era repreensible»⁵ i ens ho va deixar per escrit per a la nostra instrucció? Però jo no sóc cap Pau que pugui reprendre Pere, ans un Pau que imita Pere, de manera que, i això és quelcom de més valor, em converteixo en un sol esperit amb Déu, perquè obeeixo escrupolosament les seves ordres. A ningú no el protegeix dels atacs la seva posició social. No va protegir Pere i molts d'altres revestits del mateix rang, com ara Marcel per haver fet libacions als déus, com Celestí perquè va estar d'acord amb l'herètic Nestori, com alguns en el nostre temps, que sabem que van ser represos pel papa —¿qui no és inferior al papa?—, per no parlar d'aquells que van ser condemnats.⁶

[3] No actuo d'aquesta manera perquè desitgi atacar algú i escriure filípiques contra ell —lluny de mi una maldat així!—, sinó per eradicar l'error de les ments dels

homes i per apartar-los dels vicis i dels crims amb recomanacions o increpacions. No gosaria dir que altres, ensinistrats per mi, podin amb el ferro la seu pontifícia —la vinya de Crist— que creix esponerosament amb sarments excessius, i l'obliguin a donar raïms abundants en lloc de llambrusques esquifides. Quan faig això, ¿que potser no hi haurà algú que vulgui tancar-me la boca o tancar les seves orelles, per no dir demanar per a mi el càstig i la mort? Si ho fes, ni que fos el papa, ¿quina mena d'home diria que és: «un bon pastor»⁷ o una «serp sorda que no vol escoltar la veu de l'encantador»⁸ i que, en canvi, voldria ferir els seus membres amb una picada verinosa?

[4] Sé que durant molt de temps les orelles dels homes han estat esperant sentir quina acusació llanço contra els pontífexs romans: una acusació enorme, indubtablement, o bé d'ignorància supina o bé d'avarícia monstruosa, que és «la servitud als ídols»,⁹ o bé de vanitat de voler manar, de la qual la crueltat sempre és companya. En efecte, durant alguns segles els pontífexs romans no van entendre que la donació de Constantí era quelcom fals i inventat, o ells mateixos la van falsificar; els seus successors, estampant les seves empremtes en els enganys dels seus antecessors, van defensar com a vertadera la donació que ells sabien que era falsa, sollant així la dignitat del pontificat, sollant la memòria dels antics pontífexs, sollant la religió cristiana i barrejant-ho tot amb assassinats, desgràcies i escàndols. Diuen que la

ciutat de Roma els pertany, que són seus el regne de Sicília i de Nàpols, que Itàlia sencera és seva, que els pobles de la Gàl·lia, d'Hispania, de Germània i de Britània, en definitiva tot l'Occident, són seus: diuen que tot això consta en el mateix document de la donació. ¿És així que tot això et pertany, summe pontífex? ¿Pretens recuperar-ho tot? ¿És la teva intenció desposseir tots els reis i tots els prínceps d'Occident de les seves ciutats i obligar-los a pagar-te tributs anuals? Jo, en canvi, crec que és més just que els prínceps et desposseeixin a tu de tot el teu poder. Car, tal com demostraré, aquella donació, de la qual els papes volen fer derivar el seu dret legal, els era desconeguda tant a Silvestre com a Constantí.

[5] Però abans de passar a refutar el document de la donació, que és l'única defensa que tenen, i que no és només falsa, sinó també nècia, l'ordre reclama que torni enrere. Primerament, diré que Constantí i Silvestre no eren de tal mena que Constantí volgués fer una donació, la pogués fer legalment i tingués la possibilitat de posar aquests territoris a les mans d'un altre; i que Silvestre volgués acceptar-los i els pogués acceptar legalment. En segon lloc, diré, si aquestes qüestions no fossin tan veritaderes i tan clares com són, que Silvestre no va acceptar i que Constantí no va lliurar la possessió de les coses que hom diu que van ser donades, sinó que aquestes coses van romandre sempre sota la jurisdicció i el poder dels cèsars. En tercer lloc, diré que Constantí no va donar res a Silvestre, si de cas al pontífex que el va antecedir, abans

que aquell rebés el baptisme, i que van ser només dons modestos gràcies als quals el papa pogués viure. En quart lloc, diré que és fals afirmar que hom va descobrir una còpia de la donació entre els decrets imperials o que aquesta còpia sortí de la història de Silvestre, perquè no es troba ni en aquesta història ni en cap altra, i perquè en el dit document hi ha algunes contradiccions, coses impossibles, estupideses, barbaritats i ridiculeses. A més, parlaré de donacions, fingides o inútils, d'altres emperadors, on, per torna, afegiré que si Silvestre mai n'hagués pres possessió —un cop ell o qualsevol altre pontífex n'hagués estat desposseït—, després d'un interval de temps tan llarg no hauria estat possible reclamar-les amb cap força legal, ni divina ni humana. Finalment, diré que tot allò que posseeix el summe pontífex no s'ha pogut establir al llarg del temps.